

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»**

*(кафедри теорії та методики практичної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології)*

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції**

19 травня 2023 року

Одеса – 2023

недолік автентичності, цілісності історії власного життя, недостатня впорядкованість та зв'язність внутрішнього світу (труднощі та розриви при описі власної особистості). Труднощі пристосування до цих людей очевидні при наявності невизначеності та свободи вибору, що означає, що суб'єкт має певну ступінь автономії та відповідальності за те, що з ним відбувається. Це характерно для людей з «тендітною» крайньою особистісною організацією, які часто втрачають тимчасову перспективу (постійна орієнтація в часових координатах власного життя, численні спогади), мають знижену толерантність до амбівалентності, не в змозі впоратися з розлукою.

За результатами другої методики «Шкала вимірювання тактик самопрезентації» (С. Лі, Б. Куїглі) визначено три найпоширеніші тактики самопрезентації серед респондентів: «бажання сподобатися», «перешкода самому собі» та «зречення» (усі три шкали зустрічаються майже у кожного другого опитуваного), що свідчить про низький рівень самооцінки. І при першому знайомстві або при самопрезентації більшість респондентів відчують складність знайти гарні якості у своїй особистості та перешкоджають самим собі, але при всьому цьому намагаються сподобатися співбесіднику.

Визначено, що у більшості людей, які мають тактику самопрезентації бажання сподобатися, перешкоду самому собі та зречення мають прояв дифузної ідентичності особистості.

Отже, самопрезентацію особистості можна розглядати як засіб управління враженням, яке людина справляє на інших у процесі взаємодії. Але дуже важливо робити це усвідомлено та розуміючи усі наслідки, адже перше враження можливо скласти лише один раз. Саме у Інтернеті особистості мають змогу експериментувати із своїм образом та змінювати його лише побажавши, адже у разі виникнення проблем можна просто видалити сторінку, пост, коментар або вийти із мережі.

Література:

1. Скулатова О.В. (2016) Використання даних, отриманих з Інтернету, для психологічного аналізу особистості [Науковий вісник Херсонського державного університету], Серія «Психологічні науки». Херсон, Випуск 1, Том 2., 106-111.
2. Becker B. (1997) To be in touch or not? Some remarks on communication in virtual environments. International Conference on Women, Work and Computerization. Proceedings of the 6th International IFIP-Conference, Berlin, 211-212.
3. Dautenhahn K. (1997) The physical body in Cyberspace: at the age of extinction? 1st Edition. 12.

ІСТОРИКО-ФЕНОМЕНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛІНГУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Гребеннікова Ю. Ю., Асєєва Ю. О.

*Одеський національний економічний університет
(м. Одеса, Україна)*

Хоча булінг є давнім явищем, лише нещодавно його визнали серйозною та поширеною проблемою серед дітей та молоді в Сполучених Штатах, Скандинавії, Англії, Австралії, Південної Кореї, деяких держав Європи та у тому числі й України.

На початку ХХ століття, у 1905 році, К. Дьюкс опублікував своє дослідження про проблему шкільного навчання. Однак системні дослідження цієї проблеми були проведені скандинавськими дослідниками, такими як А. Пікас, Д. Олвеус, Е. Роланд та П.П. Хайнеманн, які розробили концепцію булінгу та визначили його як утиск, цькування та дискримінацію. В Норвегії дослідницька увага до булінгу серед однолітків була активною вже з початку 1980-х років і їй приділялась широка увага громадськості. У Сполучених Штатах такий широкий інтерес до булінгу не виникав аж до весни 1999 року, коли ЗМІ розповіли про стрілянину в середній школі «Колумбайн», назвавши злочинців жертвами булінгу з боку однокласників. За останні роки значно побільшало досліджень щодо природи та масштабів булінгу серед дітей та молоді [1-3, 7].

Так наприклад, показники булінгу серед дітей та молоді різняться залежно від визначення, яке використовують дослідники, та досліджуваних груп населення. У національно-репрезентативному дослідженні понад 15 000 учнів 6-10 класів Т. Нансел та її колеги виявили, що 17% дітей та молоді повідомили, що «іноді» або частіше зазнавали знущань протягом шкільного семестру, а 19% знущалися над іншими. «іноді» або частіше. Ці дослідники також виявили, що 6% студентів були «жертвами хуліганства» – вони знущалися над іншими і також зазнавали знущань [4, 7, 11].

Звертаючись до розуміння поняття булінгу серед зарубіжних науковців можна вказати, що наприклад, Д. Олвеус (1978) визначив знущання як хронічне переслідування когось фізично або психологічно [12]. Крім того, С. М. Арора (1987) стверджував, що булінг – це «досягнення або підтримання соціального домінування за допомогою відкрито агресивних засобів, які відбуваються через те, що жертви не мають достатніх навичок або здатності інтегруватися в групу однолітків» [6]. Роланд (1988) описує напади будь-якого характеру, тоді як Таттум (1989) визначає булінг як тривале фізичне або психологічне насильство з боку індивіда або групи щодо індивіда, який не може захистити себе в даній ситуації. В. Безаг (1989) описує неодноразові атаки – фізичні, психологічні, соціальні або вербальні – з боку тих, чия влада формально або ситуативно вище, над тими, хто не може захиститися, з наміром заподіяти підвищення для досягнення власного задоволення. Л.Р. Х'юссман, Н.Г. Герра, Л.С. Міллер та А. Зеллі (1992) описують булінг як «деструктивну взаємодію, в якій домінуючий суб'єкт неодноразово демонструє таку поведінку, яка негативно збентежує менш домінуючий суб'єкт» [7, 8, 9, 10].

Д. Галловей (1994) визначив булінг як «коли одна особа або група навмисно завдає страждань іншій особі або групі» [7].

Р. Харіс (1999) описує булінг як «тривале насильство фізичне або психічне, що створюється людиною або групою і спрямоване проти людини, яка не може захиститися у фактичній ситуації, з усвідомленим бажанням заподіяти біль, налякати або піддати людині тривалу напругу» [9].

С.В. Кривцовою (2011, 2016) визначає «булінг – агресію одних дітей проти інших з нерівністю сили агресора і жертви, та повторюваністю агресії» [5, 6].

Узагальнюючи розуміння поняття булінгу, можна відзначити, що існує декілька основних підходів до його визначення:

1) як систематичного повторюваного вчинку – за цим підходом булінг описується як систематична та повторювана поведінка, яка спрямована на завдання шкоди іншій людині;

2) як соціального домінування – цей підхід описує булінг як процес, який включає в себе використання влади та контроль для інсталяції домінування над іншою людиною або групою;

3) як агресії – за цим підходом булінг описується як форма агресії, яка може включати в себе фізичну, вербальну, емоційну та соціальну агресію;

4) як поведінки, що спричиняє виникнення – цей підхід описує булінг як будь-яку форму поведінки цькування, яка завдає шкоди іншій людині, незалежно від того, чи є вона повторюваною або ні;

5) як проблеми взаємодії – цей підхід описує булінг як проблему взаємодії між людьми, яка включає в себе поведінку, що завдає шкоди іншим, а також проблеми з комунікацією та інсталяцією кордону.

Враховуючи різноманітність підходів до визначення поняття булінгу, має стати контекст, у якому відбувається така поведінка, а також вік та інші характеристики жертв та загального середовища, у якому відбувається цькування.

Отже, різні дослідники запропонували своє визначення цього явища, проте всі вони підкреслювали наявність великої групи психологічних, педагогічних і соціальних проблем, які супроводжують фізичне та психічне насильство по відношенню до людини. Булінг не є такою поведінкою в класичному розумінні, а представляє собою особливу форму деструктивної взаємодії, що включає в себе безліч специфічних типів та підтипів агресивної поведінки, характеризується тривалістю та нездатністю людини захищатися перед агресором.

Слід підкреслити, що, незважаючи на те, що булінг у певній мірі подібний за структурою до конфлікту, він має свої унікальні риси: булінг тривалий у часі, потенціал жертви та кривдника асиметричний, типи учасників булінгу фіксовані (кривдник, жертва, свідок, помічник булера, захисник жертви), через що дуже складно змінити роль у такому типі поведінки. Крім того, існує фундаментальна відмінність між конфліктом і булінгом – у конфлікті обидва сторони мають можливість захистити свою позицію та залучити оточуючих як ресурс, тоді як у булінгу тільки одна сторона має право, тоді як інша сторона «відмовляється в прав» мати будь-яку позицію та робити будь-які дії на свій захист [2, 3, 5, 11]. Булінг характеризується неодноразовістю або періодичністю, умислом, нанесенням шкоди, зловживанням силою або впливом.

Отже, на підставі проведеного аналізу проблеми можна зробити висновок, що булінг розглядається як форма деструктивної міжособистісної взаємодії, при якій одна людина або група свідомо виступає кривдником, а інша – жертвою, яка свідомо слабкіше психологічно або фізично, тривалий час і систематично піддається фізичному, психологічному та психічному насильству та агресії.

Література

1. Асєєва Ю.О., Кавецький М.Є. Вплив агресивності підлітків на міжособистісні

- стосунки. *East European Scientific Journal Jerozolimskie* 85/21, 02-001 Warsaw, Poland. P. 57-63.
2. Беляєва О. Булінг у шкільному середовищі. Теорія та практика. *Психолог.* 2017. 17/18. С. 1-49.
 3. Губко А. А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки.* 2013. Вип. 114. С. 46–50.
 4. Кривцова С., Шапкіна А., Белевич А. Булінг в школах світу: Австрія, Німеччина. *Освітня політика.* 2016, № 3 (73). С. 97 – 119.
 5. Кривцова, С.В. Булінг в школі VS згуртованість небайдужих. К.: Інститут розвитку освіти. 2011. 53 с.
 6. Arora, C.M. (1987). Defining Bullying for a Secondary School. *Educational and Child Psychology*, 3-4, 110-120
 7. Galloway, D. (1994). Bullying: The Importance of a Whole School Approach. *Therapeutic Care and Education*, 3, 315-329
 8. Green R. Collingwood A., Ross A.. Characteristics of bullying victims in schools. *National Centre for Social Research*, 2010. 115 p.
 9. Harris, R. (1999). Childhood: Fearing for your Life. *Los Angeles Times*, May 13.
 10. Huesman, L.R., Guerra, N.G., Miller, L.S., & Zelli, A. (1992). The Role of Social Norms in the Development of Aggressive Behaviour. In A. Fraczek & H. Zumkley (Eds.), *Socialization and Aggression*. New York: Springer-Verlag. P. 139-151.
 11. Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simmons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behavior among U.S. youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2094-2100.
 12. Olweus, D. (1978). *Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys.* Washington, DC: Wiley. 98 p.

ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Мельничук І. В., Никифорова Ю.С, Павлова І.Г

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Актуальність дослідження. Проблема самооцінки є однією з найважливіших у психології. Першим поняття «самооцінка» ввів В. Джеймс, який почав досліджувати дане поняття у 1892 році. Науковець зауважив, що самооцінка залежить від характеру відносин людини з соціумом.

Проблема самооцінки та її особливостей в процесі навчальної діяльності була розглянута в наукових працях українських і зарубіжних учених: Б.Г. Ананьєв, Л.І. Божович, О.М. Леонтєв, О.Р. Лурія, К.Р. Роджерс, М. Розенберг, С.Л. Рубінштейн, С. Хартер, Р. Уайлі, І. І. Чеснокова та інші.

О. М. Леонтєв вважав, що самооцінка це одна з головних якостей, завдяки якій індивід стає особистістю. На його думку, самооцінка формує в індивіда потребу відповідати рівню домагань соціуму і відповідати рівню власних особистісних оцінок. І. І. Чеснокова вважала, що самооцінка, бере участь в нормалізації поведінки та допомогою неї відбивається рівень пізнання людиною себе і ставлення до себе.

Треба відзначити що самооцінка є складним психологічним феноменом, оскільки має комплексний характер та поширюється на багато проявів